

Geçmiş zaman olur ki...

51 yıllık hayatında binlerce mektup kaleme alan Marcel Proust'un 120 mektubunun derlendiği 'Kalan Son Güzel Kâğıdım'da yazarın özel hayatı, politik duruşu ve edebiyata bakışından izler var.

METİN YETKİN

Marcel Proust'un binlerce mektubu arasından derlenen 'Kalan Son Güzel Kâğıdım' Ayşenaz Cengiz'in çevirisiyle Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı. Proust'un edebi deneyleri olarak adlandırılacak mektuplarını sanat tarihçisi ve Proust uzmanı Jérôme Picon yayına hazırlamış.

Gerek özel mektuplar gerekse mektup şeklinde yazılan eserler göz önüne alındığında mektup türü edebiyatın içinde ayrı bir yere sahiptir. Mektup, sanatçının bilmediğimiz iç dünyasını, özel hayatını anlatır. Çoğu zaman bir eserin meydana geliş sürecini yani doğum san-

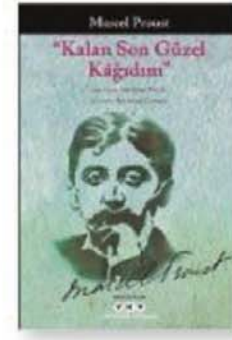
cısını sanatçıların mektuplarından takip ederiz. **Marcel Proust için mektup türü bunların ötesinde bir anlam ifade eder.** Zira 1871 yılında doğup 1922 yılında ölen yazar, 51 senelik hayatında o kadar çok mektup yazmıştır ki bu külliyyat 21 cilde ancak sığmıştır. Bunun temelinde Proust'un mektubu bir çeşit deney olarak görmesi yatar çünkü her mektup bir kurmacadır aslında. Proust da düşüncelerini mektuba döktüğünde onları çarpıttığını hissetmektedir. **Bu yönüyle mektup zihinsel bir uğraştır da...** Bunun farkında olan Proust mektuplarının bir gün okuyucunun eline geçeceğini sezmektedir. Zaten 19. yüzyılda mektuplardan oluşan kitapların sayısı oldukça artmış, 'mektup edebiyatı' denilen tür doğmuştur. **Buna rağmen Proust binlerce mektup kaleme almış ve son yıllarında bunun pişmanlığını yaşayarak saplantı haline getirmiştir.** Arkadaşlarına danışınca 'mektup kimin elindeyse onun malıdır' cevabını alır...

Picon'un belirttiği gibi Proust, mektuplarını yazarken eserlerini de hazırlamaktadır çünkü mektup ve roman

arasında bir bağ kurar. Mektup 'özel bir anın' kaydedilebileceği yegâne varlıktır onun için. Bu 'özel anlar'ın birikmesi de 'kayıp zaman'ı oluşturur ve meşhur eseri 'Kayıp Zamanın İzinde' demlene demlene meydana gelir. **Yazarın eserlerinde ve mektuplarında benzer olaylar bulmak hiç de zor değildir.** Proust'un mektuplarında kendisi yoktur sanki, adeta bir roman karakterine bürünen ondan bağımsız bir 'ben' vardır.

'Kalan Son Güzel Kâğıdım'da tarih sırasına göre dizilmiş 120 mektup mevcut. Bu mektuplarda Proust, çalışmayan, annesinden sürekli para isteyen, bronşit ve astım hastalıklarından acı çeken, iç dünyasında ise kırılmalı, naif ve duygusal bir kişi olarak karşımıza çıkar. Kendini sosyalist olarak tanımlar ve 'Dreyfus' olayında koyduğu tavır, onun 'antisemitizm' karşıtı olduğunu gösterir. **Mektuplarının verdiği bu tarz bilgilerden ziyade Proust'un edebi izleğini gösteren ayrıntılar kanımca daha önemli.** Özellikle Henry Bordeaux'ya yazdığı mektup, 'Kayıp Zamanın İzinde' kitabının felsefesini belirtmekte. Mektubun bir yerinde, "Geç-

miş yeniden ele geçirilmesi konusu çok yeni ve çok güzel" der Proust ve sonra şunu ekler: "Ve buna rağmen, geçmiş bir şekilde yeniden ele geçirme imkânı vardır. İşte bu, büyüleyici anıların akıntısına ters yönde geriye doğru giderken ve güzel bir kitap yazarken girilen şeydir." **Geçmiş yeniden ele geçirme fikri Proust'u heyecanlandıran tek şeydir belki de...** Bu fikri gerçekleştirmek için mektup türünü bir basamak yahut bir deney olarak kullanır. Sonunda büyük eserini tamamlar ve birçok yazarı etkileyen özgün bir sanatçıya dönüşür. Proust'un bu 120 mektubu 21 cildin yanında deryadaki katre gibi kalır. Fakat söylendiği gibi; derya katre içinde, katre derya içinde!

KALAN SON GÜZEL KÂĞIDIM
Marcel Proust
Çeviren: Ayşenaz Cengiz
Yapı Kredi Yayınları, 2018
325 sayfa, 26 TL.